

Posudok na habilitačnú prácu
Autor práce: **Mgr. Pavol Labuda, PhD.**
Názov práce: *Aristotelova teória jazyka*

S veľkým potešením som si prečítal habilitačnú prácu Dr. Pavla Labudu o Aristotelovej teórii jazyka. Habilitačný spis spĺňa podľa môjho názoru všetky kritériá kladené na tento typ academickej práce, a to nielen v slovensko-českom prostredí, ale aj v širšom kontexte aristotelovských štúdií.

Hľadať a nachádzať cesty k výkladu Aristotela nie je jednoduché – obzvlášť zložité sa môže ukázať hľadanie adekvátnych prístupov k témam, o ktorých Aristotelés nenapísal samostatný spis – tak je to aj v prípade predmetu jazyka/reči, t. j. toho, čo môžeme vymedziť celým poľom významov vzťahujúcim sa ku gréckemu výrazu *logos*. S istým zjednodušením by sme mohli povedať, že niektorým oblastiam jazyka – napríklad tomu, čo vyjadruje spojenie *logos apofantikos* – sa Aristotelés venuje vo svojich logických spisoch (*Kategórie, O vyjadrovaní* atď.), ale na základe dostupných svedectiev vieme, že nenapísal spis s titulom *Περὶ λόγου* ako napríklad Zénón z Kitia alebo Chrysippos (Diog. Laert. VII 39).

Napriek zložitej východiskovej situácii si myslím, že Pavol Labuda našiel vhodný spôsob, ako uchopiť aristotelovskú teóriu reči (ak máme použiť tradičnejšie ponímanie), či teóriu jazyka (ak máme použiť súčasnú analytickú terminológiu): K jazyku môžeme pristúpiť podobne ako to robí Aristotelés, keď vymedzuje jednotlivé predmety svojich skúmaní a ukazuje, čo všetko je potrebné zahrnúť do takýchto projektov. Labuda správne upozorňuje, že u Aristotela sa objavuje problematika jazyka vo viacerých rovinách – prvú tvoria fyzikálne skúmania (*fysiké*) a postupne môžeme prechádzať ku skúmaniam logickým (*logiké*), metafyzickým (*theologiké*), poietickým (*poietiké*), či rétorickým (*rhétoriké*). Všade narážame na jednotlivé významové polia reči/jazyka.

Z aristotelovsky ladeného východiska vyplýva zvolená štruktúra práce, ktorá je rozčlenená na kapitolu o biologických aspektoch ľudskej reči (nezabúdajme, že viac než polovica zachovaných spisov v aristotelovskom korpuse sa zaoberá biologickými problémami), ďalšia kapitola sa venuje psychologickým aspektom ľudskej reči, nasledujúca kapitola sociálnym aspektom ľudskej reči a nakoniec posledná kapitola sa zaoberá jazykom ako komplexným systémom.

Aristotelovská skúsenosť hovorí, že systematickým premýšľaním sa zakaždým dopracujeme k tomu, čo tvorí logické východisko ďalšieho skúmania (tento motív sa u Aristotela opakovanne objavuje): o jednej veci sa dá vypovedať viacerými spôsobmi. Dovolím si poznamenať, že práve v tomto prístupe ku skúmaniu jednotlivých predmetov sa prejavuje Aristotelova antiplatónska stratégia v oveľa väčšej miere, ako v kritike Platónových ideí (ktorú koniec koncov formuluje aj neskorý Platón v *Parmenidovi*). Reč/jazyk je u Aristotela v plnej miere vecou, o ktorej sa dá vypovedať viacerými spôsobmi a vo viacerých významoch (*legetai pollachós*).

Oceňujem, že Pavol Labuda načrtáva vývoj moderných aristotelovských skúmaní dotýkajúcich sa jazyka a v záverečnej časti habilitačnej práce ponúka svoj vlastný výklad, ktorý je logickým vyústením predošlých analýz vzťahnutých k rôznym aspektom ľudskej reči a jazyka.

K predloženej práci nemám kritické pripomienky, skôr vo mne vyvoláva otázky, ktoré súvisia s mojou vlastnou prácou. Jedna z nich sa týka toho, či môže jazykovedec skúmať jazyk, ktorý sa pre neho stáva nutne predmetom. Pavol Labuda naznačuje túto problematiku v úvodných pasážach svojej práce a v tejto súvislosti pripomína meno francúzskeho jazykovedca Émila Benvenista. Dovolím si sformulovať krátku poznámku, ktorá by mohla byť zaujímavá z hľadiska toho, ako interpretujeme aristotelovské chápanie jazyka: Benveniste zaradil do I. zv. svojich *Problemes de linguistique générale* štúdiu z r. 1958, ktorá sa zaoberá kategóriami myslenia a kategóriami jazyka. Vzťah medzi jazykom a myslením pritom skúma cez Aristotelov spis *Kategórie* a ukazuje, ako je aristotelovské ponímanie predikátov úzko zviazané s gréckym jazykom (čo by platilo aj pre iné indoeurópske jazyky). Prvých šesť Aristotelových kategórií odkazuje na menné formy, ďalšie štyri kategórie na slovesné formy (činné a trpné rody sloves). Zdá sa, že kategórie myslenia vzhádzajú z kategórií jazyka. Zároveň sa ukazuje, že výnimočné postavenie slovesa *einai* („byť“) vyplýva v gréčtine z jeho logickej funkcie kopuly a že tento význam sa posilňuje pridaním určitého člena, ktorým sa sloveso mení na substantívum (napr. *to on*, *to ti en einai* atď.). Benveniste následne porovnáva gréčtinu s jazykom, ktorý nie je indoeurópsky, a ukazuje, že v jazyku *ewe* (Togo) môže mať sloveso „byť“ niekoľko významov, pričom jeden z nich je „byť v ruke“, čiže „mať“, čo je sloveso, ktoré by sa v gréčtine nedalo zameniť so slovesom „byť“. Aj keď prístup porovnávacej lingvistiky môže pôsobiť schematicky, predsa nám umožňuje pozrieť sa na jazyk z hľadiska, ktoré je zaujímavé, lebo sa naň dívame cez jazyk, ktorý je v niečom zásadne odlišný. Vďaka tomu môžeme pochopiť aj to, ako jazyk ovplyvňuje spôsob nášho myslenia – napríklad v metafyzike. Zaujímalo by ma, čo si o tomto myslí Pavol Labuda.

Záver: Habilitačnú prácu *Aristotelova teória jazyka*, ktorú predložil Mgr. Pavol Labuda, PhD., odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe mu navrhujem udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného a inauguračného konania Systematická filozofia.

V Prešove, 15. 3. 2022

Vladislav Suvák
Inštitút filozofie Filozofická fakulta, Prešovská univerzita